



JARL
HJALMARSON
STIFTELSEN

Rapport

Nr 3

september 2005

Solidaritet i backspegeln

25 års perspektiv på revolutionen

Christofer Fjellner

www.hjalmarsonstiftelsen.se
stiftelsen@moderat.se
Box 2080 103 12 Stockholm
Tel. +46-8-676 80 00

Solidaritet i backspegeln

25 års perspektiv på revolutionen

Christofer Fjellner

Christofer Fjellner är ledamot av Europaparlamentet och sitter bland annat i utskottet för Internationell handel samt i de parlamentariska delegationerna för Vitryssland och Iran. Som ledamot av Europaparlamentet arbetar Christofer dagligdags med ledamöter som varit aktiva i demokratiska revolutioner runt om i Europa. Christofer, som kommer från Enköping, har tidigare varit förbundsordförande för Moderata Ungdomsförbundet.

www.joinfjellner.nu



sol, id, ar, itet s. *-en* utvidgad anv. (motsv. solidarisk, särsk.: (känsla av) gemenskap l. samhörighet l. lojalitet l. sammanhållning; i sht förr äv.: (relation som innebär) samband l. sammanhang l. inbördes beroende.

SAOB

re, vol, ut, ion s. *-en -er* omvälvning, omstörtning; statsvälvning m.m.

SAOL

Den 14 augusti 1980 startade en strejk vid Leninvarvet i Gdansk. Det var första steget i bildandet av rörelsen Solidarność (Solidaritet) och startskottet för en revolution som kom att förändra Europas framtid. Egentligen förändrade den långt mer än så. På många sätt förändrade den till och med innebörden av begreppet revolution. Det var en revolutionär förändring av samhället som genomdrevs utan revolutionära metoder. Solidarność introducerade en ny typ av revolution på världsscenen: Sammetsresolutionen.

Sidorna du har framför dig är resultatet av min ambition att lära mig mer om en revolution jag är för ung för att minnas särskilt mycket av.

Christofer Fjellner
2005-09-26 Strasbourg

En fantastisk historia

Historien om Solidarnosc och revolutionen i Polen är fantastisk. Den har allt: Övriga hjältar, övermäktiga skurkar, religion och våld. Det är förvånande att Hollywood inte omvandlat berättelsen till en riktig *blockbuster* ännu. Det hela tar sin början sommaren 1980. Det är en varm sommar präglad av oroligheter i hamnstaden Gdansk. Allt kulminerade den 14 augusti när runt 16 000 strejkande samlas på gården vid Leninvarvet. De strejkande har flera olika krav. De har ekonomiska krav, som ett 40 procentigt lönelöft och familjeförmåner, men de krav som går till historien är krav på medborgerliga rättigheter. Mest känd blir rätten att få bilda och företrädas av en egen fackförening och inte vara hänvisad till kommunistpartiets officiella fackförening.

Kommunistregeringen försöker på flera sätt att splittra de strejkande. Man accepterar flera av deras tidiga krav, så som löneökningar och att ge avskedade demonstranter arbetet åter. Inget av detta minskar dock strejkernas omfattning. En strejkkommitté bildas och elektrikern Lech Walesa utses att ledare den.

Ryktet om vad som pågår vid Leninvarvet sprider sig snabbt över Polen och startar en kedjereaktion. Två veckor efter strejkens utbrott har uppskattningsvis 150 000 arbetare anslutit sig och en generalstrejk hotar att paralysera hela Warszawa. Detta får regeringen att ge efter. 31 augusti accepterar den bildandet av en fri och oberoende fackförening och den 17 september bildas så Solidarnosc. Inom kort har rörelsen runt 10 miljoner medlemmar.

I december 1981 kommer det stora bakslaget. Kommunistregimen utlyser undantagstillstånd och inför krigslagar. Alla Polens gränser stängs, utgångsförbud införs och censuren blir total. Aktivisterna i Solidarnosc förföljs. Några lyckas gå under jorden men över 5 000 aktivister fångas direkt. En av dem som till slut arresteras är Lech Walesa.

Trots trakasserier fortsätter Solidarnosc sin kamp och efter att ha suttit elva månader i fängelse tvingas regimen släppa Walesa. Under vintern 1982 besöker den polskfödde påven, Johannes Paulus II, Walesa och ger honom sitt stöd. Efter omfattande påtryckningar, inte minst från katolska kyrkan, lyfter regimen den 21 juli 1983 undantagstillståndet. Den hösten belönas Walesa med Nobels fredspris.

Nya strejker och påtryckningar får regeringen att 1988 inleda förhandlingar med Solidarnosc. Året där på håller Polen ett "halv demokratiskt" val där Solidarnosc för första gången tillåts att ställa upp. Till Solidarnosc egen förvåning vinner man valet stort. Man lyckas erövra alla utom ett av de mandat man tilläts kandidera till.

Solidarnosc seger blev startskottet för befrielsen av hela Östeuropa. Fem månader senare faller Berlinmuren och en halv miljon pragbor kommer för att höra den blivande presidenten Vaclav Havel fördöma den Tjeckoslovakiska kommunistregimen.

Nu har det gått 25 år sedan augustidagarna i Gdansk som omformade Europas framtid. I dag är inte bara Polen utan nästan alla de tidigare östeuropeiska diktaturerna medlemmar av såväl Nato som EU. 25-års jubileet har därför firats inte bara i Polen utan runt om i hela Europa. Under en vecka då Solidarnosc uppmärksammas och debatteras i Europaparlamentet har jag passat på att träffa, prata med och lyssna till fyra olika personer, Jacek Saryusz-Wolski, Bronislaw Geremek, Jarzy Busek och Viutautas Landsbergis, som idag är ledamöter i parlamentet men då på olika sätt var delaktiga i revolutionen. Min förhoppning är att bättre förstå Solidarnosc och revolutionen i Polen. Varför startade befrielsen av Östeuropa i Polen? Varför lyckades den? Vilket hopp kan Polens historia inge dem som i dag lever i ofrihet? Och vad kan vi som lever i frihet lära av Polen för att sprida friheten till fler?

Varför där och då?

Det utträttades många stordåd under revolutionen i Polen. Men det unika är nog inte stordåden i sig. I flera av efterkrigstidens kommunistiska diktaturer gjorde medborgarna förgäves heroiska försök att resa sig. Sommaren i Prag 1968 och revolten i Ungern 1956 är några av de mest kända exemplen. Alla slogs de blodigt ner. Det som är unikt med Solidarnosc och Polen var att de lyckade och att de gjorde det först. Varför?

Jag träffar Jacek Saryusz-Wolski. Han var under en tid polsk europaminister och är i dag ledamot i Europaparlamentet samt delegationsledare för en av Solidarnoscs arvtagare, partiet Platforma Obywatelska. Jag frågar honom, varför Polen? Han skrattar och svarar: – *För att vi bodde i den gladaste barracken i lägret!* Han menar att en viktig faktor till att kommunismen föll först i Polen var att landet på många sätt skiljde sig från de andra Östeuropeiska kommunistländerna: – *Vi hade en annan samhällsstruktur än andra delar av Östeuropa, en lång historia av individuell frihet, ett jordbruk som aldrig var kollektiviserat på samma sätt som i andra delar av öst och dessutom har kyrkan alltid haft en annan och folkligare roll i Polen än i de flesta andra länder. Vi fick även fler intryck från omvärlden än i andra öststater och tillsammans gjorde detta oss svårare att kuva.*

Polen hade en lång historia av konflikt med Ryssland. Nu var det en av Sovjetunionens satellitstater och även den svåraste att styra. Stalin lär ha sagt: ”Att etablera kommunismen i Polen är som att sadla en ko”. Det kan framstå som konstigt, med tanke på att Polen i princip varit en nation utan en egen stat i över 120 år. Inte bara Sovjetunionen utan även Nazityskland och Österrike hade agerat polackernas herrar. Men trots detta hade man hela tiden bevarat en underjordisk nationalism.

Det har ofta sagts mig att aktivisterna i Solidarnosc lät sig inspireras av revolterna i Spanien och Portugal några år tidigare. Alla jag talar med ger en samstämmig men annan bild. – *Vår förebild var upproret i Warszawa 1944. Metoderna att organisera oss var på många sätt kopierade därifrån. Dessutom har detta uppror en speciell plats i den polska folksjälens som inspirerar till hjältedåd, menar Saryusz-Wolski.*

Upproret i Warszawa i augusti 1944 är dock ett sorgligt och blodigt stycke europeisk historia. När Warszawas befolkning, i slutet av andra världskriget, hörde att Röda armén närmade sig staden trodde de att räddningen var nära och bestämde sig därför att driva ut de hatade tyskarna. Men Stalin beordrade Röda armén att göra halt utanför Warszawa, istället för att komma till undsättning. Och från första parkett kunde ryssarna sedan betrakta hur tiotusentals försvarslösa civila dödades varje vecka när staden förvandlade till en ruin. Motståndsmännens offer var heroiskt men förgäves. Jag kommer inte ifrån att jag har svårt att förstå hur en så hemsk och blodig historia kunnat tjäna som inspiration till en så framgångsrik och fredlig revolt.

Femte gången gillt

Strejkerna 1980 var dock inte det första upproret mot regimen. Egentligen kan man säga att polackerna först lyckades vid det femte försöket. Dessförinnan hade Polen sett flera olika typer av revolter: Oroligheterna bland arbetare i Poznan 1956, upproret bland studenter 1968, de massiva strejkerna vid varven i Gdansk och Szczecin i december 1970 och protester bland arbetarna – stöttade av de välutbildade – i Radom 1976.

Saryusz-Wolski menar att varje enskilt misslyckat uppror bokstavligen talat skapade solidaritet. – *Lärdomen från de tidigare revolterna var just behovet av att hålla samman, att visa varandra solidaritet. Allt motstånd fanns egentligen dessförinnan men före 1980 var alla protester begränsade i storlek. Det startades små underjordiska fria arbetarrörelser men det var först 1980 det exploderade och blev en massrörelse. Det var inte längre bara arbetare utan även filmskapare, skådespelare, studenter och hela den polska intelligentian (de välutbildade). Det fanns till och med en rörelse bland bönderna, med samma logotyp men grön till färgen.*

Protesterna bland arbetarna i Radom 1976 framstår som särskilt viktiga. I samband med dessa visade andra grupper i samhället på olika sätt solidaritet med de protesterande. Till exempel startades en särskild grupp, Kommittén för arbetarnas försvar (KOR), där arbetare och intellektuella gick samman till för att hjälpa de förföljda. KOR förvandlades senare till en oppositionell grupp som krävde en demokratisering av hela det politiska systemet. Flera jag talar med nämner just KOR:s verksamhet som ett förstadium till Solidarnosc och påpekar att de bar med sig erfarenheterna från 1976, och de tidigare revolterna, till framgången 1980.

Att befrielsekampen tog sin utgångspunkt just i bildandet av en fackföreningsrörelse förklarar Saryusz-Wolski berodde på det sovjetiska systemet: – *Det var den första och den enda tänkbara formen. Alla andra former hade krossats direkt.* Han menar dock att budskapet och uppgiften var redan från början större än för en fackföreningsrörelse: – *Våra krav inskränkte sig inte till vår egen frihet. Vi krävde fri media, allmän yttrandefrihet och frihet för konstnärer. I själva namnet, solidaritet, låg vår uppgift – att kämpa för allas frihet och rätt.*

25 år senare är det lätt att se på Solidarnosc i ett annat ljus än vad aktivisterna då hade föreställt sig. Framgången förändrar perspektiven och till och med begreppen. Bronislaw Geremek, nu ledamot i europaparlamentet men då en av de ledande ideologerna bakom Solidarnosc, reagerar till exempel på begreppet revolutionärer: – *Nu kallas det vi gjorde för revolution, och till och med Lech Walesa kallar sig revolutionär. Då kallade han sig definitivt inte så. Ingen av oss använde ordet revolution. Vi protesterade för att få tillstånd förhandlingar, inte en revolution.* Kanske är det bara en fråga om semantik. I kommunistpropagandan betecknades alla som protesterade så som kontrarevolutionärer. Därför kanske det inte är så konstigt att det bar aktivisterna i Solidarnosc emot att kalla sig just revolutionärer. Att de åstadkom en revolution råder det trots allt inget tvivel om.

Jerzy Buzek, ordförande för Solidarnoscs första nationalkongressen och sedermera premiärminister i Polen, påpekar även att deras krav från början inte var så långtgående som de ofta beskrivs idag. – *När vi startade hoppades vi egentligen mer på en finlandisering. Vad jag menar är att likt Finland få styra oss själva, åka till och handla med väst även om vi tvingades vara kvar i östblocket. Vi trodde inte att vi kunde bryta oss loss helt och hållet från Sovjet.*

Servus servorum Dei

Två år innan strejkerna i Gdansk hade Karol Wojtyla, en polsk ärkebiskop, utsetts till påve – och tagit namnet Johannes Paulus II. Att säga eller skriva något om revolutionen i Polen utan att nämna honom är nästan som att svära i kyrkan. Alla vittnar om hans speciella roll i befrielsen. När han 1979 besökte sitt gamla hemland var det i triumf. Hans utomhusmässor samlade miljontals människor. Saryusz-Wolski beskriver detta som en väckarklocka för många polacker. – *Den stora förändringen i stämningen kom med påvens besök. När vi såg alla som slöt upp vid utombus mässorna då förstod vi hur många vi egentligen var. Och påvens budskap gav oss hopp. Han sa: Var inte rädda!*

Det handlade dock inte bara om en polsk påve. Den katolska kyrkan hade alltid haft en stark ställning i Polen. Saryusz-Wolski berättar: – *Till skillnad från i till exempel Sydeuropa var kyrkan aldrig på de rika och lyckligas sida, utan i Polen var den alltid på de fattiga och förtrycktas. Kyrkan var därför ett viktigt stöd.* Kyrkan deklarerade även tidigt och officiellt sitt stöd till Solidarnosc. Det var även i kyrkorna polackerna vågade säga sitt hjärtas mening om regimen: – *Vi samlades i kyrkan för det var fortfarande en plats där yttrandefrihet tilläts råda. Visst var vi fängslade men vi var fortfarande mentalt fria, och bevarandet av den mentala friheten var till stor del just kyrkans förtjänst, menade Saryusz-Wolski.*

Evolution – en förhandlad revolution

På många sätt var Solidarnosc revolution just en förhandlingsrevolution. I detta bröt man med den klassiska bilden av en revolution, som varit legio ända sedan franska revolutionen 200 år tidigare. Förhandlingarna blev ett alternativ till våldet. Bronislaw Geremek förklarar:

– Den enda rörelse som kan besegra en så våldsamt övermakt är en rörelse som inte använder våld. Förhandlingar var därför den enda vägen till frihet. Jag kallar det evolution, revolution genom förhandlingar. Det är ett av skälet att till att Solidarnosc blivit en förebild för så många. Från Solidarnosc sida var dock målet med förhandlingarna givet: – Vi förhandlade aldrig om hur systemet skulle se ut. Vi förhandlade om hur systemet skulle avskaffas, avslutar Geremek.

Det stora genombrottet för Solidarnosc kom när regimen till slut gav med sig och rundabordsförhandlingarna mellan Solidarnosc och regimen inleddes 1988. Återigen spelade kyrkan en avgörande roll. – *Problemet med förhandlingarna var att vi inte litade på varandra. Kyrkan agerade medlare och kunde på så sätt upprätta ett minimum av förtroende så att förhandlingar överhuvudtaget var möjliga, menar Bronislaw Geremek, den som var hjärnan bakom förhandlingsstrategin.*

Förbrytare utan straff

En av den vanligare kritiken mot denna förhandlingsstrategi var att den tillät att man drog ett stort svart sträck över historien. Att förbrytarna förblev ostraffade. Saryusz-Wolski håller till stor del med om detta: – *Vi gjorde inte upp med historien utan vände bara blad och startade ett nytt kapitel. Några av problemen Polen har idag beror just på detta. Han menar att många av dem som var förtryckare då är ostraffade och rika idag: – Detta sprider en känsla av djup orättvisa och föder en frustration som riktar sig mot det nya samhället. Och det är därför vi ser populistiska rörelser, som de som finns i Polen.*

Han menar att delar av den korruption och det vissa kallar statskapitalism är konsekvenser av denna brist på uppgörelse. – *Det handlar på olika sätt om de allt för nära banden mellan det politiska livet och ekonomiska livet. Oss kostar det framförallt ett antal års fördröjning i vår väg mot en sund demokrati och ekonomi. Polen, menar han, är dock inte det land som lider mest av detta. De allra största problemen finns enligt honom i de tidigare sovjetrepublikerna: – Där ser vi fullt ut hur dessa människor degenererar systemet. De gav upp den politiska makten men behåller den ekonomiska. Den ekonomiska makten använder de sedan för att återigen skaffa sig politiskt inflytande. De skapar en korrupt och oligarkisk stat som i grunden är odemokratisk. De utnyttjar de möjligheter demokratin skapar för ickedemokratiska ändamål.*

På frågan om vad han skulle göra annorlunda om han tillät sig att vara efterklok har han ett mycket konkret förslag: – *Respekterandes mänskliga rättigheter och rättsstatliga principer borde vi trots allt ha sett till att de som skapade och upprätthöll det förtryckande systemet eliminerades från det politiska livet. Jag menar inte som under den franska revolutionen, men de skulle bindas från att ta politiska positioner. Nu är det dock för sent.*

De i Solidarnoscs ledarskap som förespråkade en övergång till demokrati utan att straffa de skyldiga, ses idag av många polacker så som medskyldiga. Saryusz-Wolski förklarar: – *Eftersom folket inte kan få bröd och välstånd direkt blir behovet av att åtminstone få rättvisa väldigt stort. De som berövade folket rättvisan bär därför en stor skuld.*

Väst – Polen - Öst

Den största oron i Solidarnosc och Polen var nog inte för våldet och de repressiva reaktionerna från regimen sida. Som så många gånger tidigare i Polens historia var det den stora grannen i öster som skrämde mest. – *I utkastet till den första Gdanskdeklarationen nämndes kravet på en fri och*

suverän stat men det kom aldrig med i slutversionen. Det var nog tur för det var nog för tidigt. Vi visste ju inte om Sovjetunionen skulle ingripa men vi var oroliga för det, förklarar Jarzy Busek.

Wojciech Jaruzelski, den kommunistiska partichefen som införde krigslagarna 1981, har i efterhand försökt rättfärdiga sitt beslut med att det var den enda möjligheten att hindra en sovjetisk inmarsch och ett blodbad i Polen. Att detta hot var överhängande har dock aldrig kunnat ledas i bevis. Personer som var högt uppsatta i det sovjetiska ledarskapet vid denna tid säger att ett väpnat ingripande diskuterades, men att det avfärdades.

Om rädslan för ett sovjetiskt ingripande gjorde revolutionen svårare bidrog å andra sidan engagemanget från USA och Västeuropa till att göra den lättare. En av de viktigaste frågorna kring revolutionen i Polen är hur. I bästa fall kan denna kunskap göra oss bättre på att hjälpa de människor som i dag lever i diktaturer. Saryusz-Wolski menar att det i särklass viktigaste var att från utsidan få korrekt information om vad som egentligen hände inne i Polen. – *Mest betydelsefulla var därför Radio Free Europés utsändningar till Polen. Alla kommunikationer var brutna och den enda information vi fick från polsk radio och TV var desinformation. Därför blev den lilla informationen från utlandet så oerhört viktig.* Han hävdar att det är denna erfarenhet som gör att Polen så hårt drivit kravet på att EU ska sätta upp en radiokanal som sänder in i vitryssland. – *Betydelsen av fri information är något ni västeuropéer aldrig riktigt kommer att förstå, så ni får helt enkelt lita till oss. Det var via knackiga radioutsändningar från Radio Free Europé vi fick höra om vad som hände i andra delar Polen. Om hur stort stödet var och hur upproret spred sig.*

Det var USA som satte upp Radio Free Europé. Men vad betydde då länderna i det fria Västeuropa? Saryusz-Wolski menar att Europa spelade en roll men huvudsakligen inte genom direkt stöd utan indirekt. – *Redan under 1970-talet öppnades Polen för västeuropeiska influenser i större utsträckning än andra öststater. Vi hade större möjligheter att resa till och från väst och man lät mer av västerländska konsumtionsmönster att etablera sig i Polen. Västeuropa blev därför viktigt som en inspirationskälla.*

Allt som oftast uteblev dock det direkta stödet från Västeuropas ledare. – *Den västeuropeiska vänstern och de intellektuella var väldigt toleranta mot förtrycket och sympatiserande ofta med kommunistregimen. Många regeringar, särskilt socialistiska och socialdemokratiska svek oss. De västtyska Socialdemokraterna uttalade till och med kritik mot Solidarnosc protester. De föredrog stabiliteten vårt fängelse gav dem framför vår frihet, som de trodde skulle innebära anarki.* Polackerna kände sig dock inte övergivna av Västeuropa. Jarzy Busek minns stödet som vanliga människor i Västeuropa visade polen under denna tid. – *Det fanns en osynlig vänskap. Jag minns hur namnlösa medmänniskor i väst skickade mjöl, socker och tandkräm till namnlösa polacker. Solidaritet nådde på så sätt långt utanför Polens gränser, berättar han.*

NATO försökte stödja revolutionen genom att hålla Sovjetunionen stängden under några av revolutionen mest kritiska skeden. I december 1980 varnade man bland annat Sovjetunionen för att ingripa i Polen. Storbritanniens premiärminister, Margaret Thatcher, hade ett stort engagemang för Polens befrielsekamp. 1988 besökte hon varven i Gdansk för att ge sitt stöd. När hon kom dit möttes hon av talkörer som skanderade: "Skicka rödingarna till Sibirien".

Den fria världen var en viktig inspirationskälla för Solidarnosc. Men i sin tur var nog Solidarnosc en ännu större inspirationskälla för andra som levde i ofrihet. Polens uppbrott från kommunismen inspirerar fortfarande människor världen över till omstörtning och statsvälvning. I dag är listan över totalitära ledare som störtats av fredliga massrörelser, slående lika Solidarnosc, väldigt lång. Vi såg det vid kommunismens sammanbrott i Prag och Berlin men även på andra kontinenter, som i Sydafrika och på Filipinerna. Vi har sett det upprepas nyligen i totalitära

postkommunistiska stater som Serbien, Georgien och Ukraina. Senast såg vi det i mellanöstern – i Libanon.

Från Litauen följde Viutautas Landsbergis, då litauisk dissident sedermera litauisk president, händelserna i Polen noga. För honom betydde Solidarnosc uppror mycket: – *De visade att det var möjligt att besegra denna enorma fiende. Jag minns hur Gorbatsjov försökte övertyga mig om att vi skulle glömma våra självständighet, att omvärlden bara skrattade åt oss. Då tänkte jag på Solidarnosc. Hur de visade för hela världen att även den lilla kunde vinna mot det mäktiga imperiet.* Det polska exemplet, förklarar Landsbergis, var större än att det visade att det gick att segra i kampen mot Sovjet. Solidarnosc visade på ett nytt sätt att göra motstånd och att vinna sin suveränitet: – *Före Solidarnosc hade vi trott att vi bara kunde återfå friheten genom ett krig. Vi väntade egentligen bara på kriget, för trots att det skulle vara hemskt vore det bättre än förtrycket vi levde under. Solidarnosc sa till oss med en tydlig stämma att det går att segra utan krig.*

Europeisk export av Solidarnosc

I Europaparlamentet finns flera parlamentariska delegationer, som ska vara parlamentets länk till olika länder. Många ledamöter tycks välja vilka delegationer de vill vara med i utifrån sina egna semesterdrömmar. Den stora polska delegationen däremot väljer framför allt att representera parlamentet gentemot olika diktaturer. Det gäller till exempel delegationen till Vitryssland, som nära på är helpolsk. Polackerna driver oftast en väldigt hård linje i dessa forum. De ställer hårda krav på såväl diktaturena som engagemang från unionen och dess medlemsstater.

– *Vi måste göra mer och våga ställa krav, öka vårt stöd till civila organisationer, sprida mer fri information och öka det diplomatiska trycket på diktaturena,* menar Saryusz-Wolski. Han betonar även behovet av att inte lämna länder i sticket som lyckats med sina revolutioner. Annars är risken att de glider tillbaka till förtryck eller att de förlora tid på resan mot demokrati och välstånd.

När vi pratar om möjligheten för Europa att exportera sammetsrevolutioner, likt den i Polen, så kommer det mest att handla om Vitryssland och Ryssland: – *Europa kan och måste exportera mer av Solidarnosc, bland annat till Vitryssland. De behöver mer än något annat land en revolution. Vi fick fri radio från väst och det är vad vi bör ge Vitryssland i dag.* Han tycker att EU borde sända fri radio även över Ryssland och menar att Ryssland i dag uppvisar djupt odemokratiska tendenser: – *Under Jeltsin såg vi ett embryo till en fredlig revolution i Ryssland men den kom av sig. Men jag är övertygad om att den kommer i framtiden. Det är bara en fråga om tid. Men vi borde hjälpa den fram.*

Han är besviken på EU:s engagemang och ovilja att utnyttjar de erfarenheter som finns i unionen: – *Vi har kunskapen om hur man skapar fredliga revolutioner och vi försöker få EU att använda vår kunskap. Men EU gör motstånd. Man försöker istället använda sitt eget recept, en tolererande och tillåtande eftergiftspolitik, som vi så väl känner igen från det förflutna. Liket Schröder i Tyskland som just nu säljer ut frihet och demokrati för gas och olja.* Han menar att det framför allt är vänstern som gör motstånd mot en mer tuff hållning mot de gamla kommuniststaterna: – *När vi här i parlamentet försöker få skarpare skrivelser riktade mot till exempel Vitryssland är det fortfarande vänstern som är mest ovilliga. I Europaparlamentets delegation till Ryssland sitter till exempel en finsk vänsterpartist som alltid försöker dämpa kritiken mot Ryssland, och hävdar att han istället vill stödja Ryssland.*

Saryusz-Wolski tycker att många av de i Västeuropa som säger sig vilja stötta Ryssland inte är landets riktiga vänner: – *De som ger stöd till regimen gör det ryska folket en stor tjänst. Och de är inte att vara vän till Ryssland.* Han förklarar vad han menar genom att exemplifiera med Polens relation till Ukraina: – *Historiskt har vi haft väldigt besvärliga relationer med Ukraina, fulla av blod. Men vi försöker alltid vara så hjälpsamma som möjligt visavi det ukrainska folket. Det är regimen i Ukraina vi har haft problem med, inte folket. Och samma sak gäller för Ryssland.*

Avslutning – Sju lärdomar från Polen

Revolutionen i Polen kommer aldrig att inträffa igen. Vad vi kan hoppas på är dock att flera revolutioner lik den sker runt om i världen. Fortfarande lever nära hälften av världens befolkning under olika grader av förtryck. I kraft av att vara demokratisk och utan blodspilla är revolutionen i Polen inte bara en inspirationskälla för dessa människor, utan den bör även vara ett föredöme. Vi andra, som har frihet och allt för ofta tar den för given, bör dock fundera över vad vi kan lära, kopiera och sprida från det polska exemplet.

I mina samtal med dem som var delaktiga finns det åtminstone sju tydliga lärdomar från Polen:

- Vi har skyldighet att sätta press på de totalitära regimerna samtidigt som vi måste visa solidaritet med de förtryckta folken – och vi får aldrig blunda för förtrycket eller hemfalla åt eftergiftspolitik.
- Vi måste genom handel och kontakter med dem som lever i förtryck visa att det finns ett rikare och bättre alternativ till diktaturen.
- Vi måste hjälpa till att bygga och bevara de nätverk av fria och civila samhällsinstitutioner, religiösa och sekulära, som tillsammans kan bära upp en revolution.
- Vi måste ta ansvar för att sprida information och fri media utanför våra egna gränser, till dem som lever under förtryck.
- Vi måste bistå i att få till stånd en process som gör upp med historien och straffar förbrytarna.
- Vi måste ta tillvara på det engagemang polacker och andra nyligen befriade folk har för att sprida demokratin vidare.
- Vi måste knyta närmare band till och fortsätta att stödja de länder som precis lämnat diktaturen bakom sig – så att de inte åter glider mot diktatur.